

STEFAN EINHORN

Den syvende dagen

Oversatt av

SVERRE KNUDSEN

Forlaget Lille Måne © 2007

ISBN: 978-82-92605-10-3

Originaltittel: Den sjunde dagen

Stefan Einhorn © 2003

Første gang utgitt av Bokförlaget Forum, Stockholm

Utgitt etter avtale med Bonnier Group Agency, Stockholm

Norsk utgiver:

Forlaget Lille Måne AS

Postboks 7044 St Olavs Plass

0130 OSLO

Tlf. 21 50 47 40 – Faks 21 50 47 49

www.lillemaane.no – post@lillemaane.no

Omslagsdesign: Anders Timrén, Stockholm

Trykk og innbinding: WS Bookwell, Finland

Papir: 80 g Ensolux Cream 1,6

Sats: Copyright Grafisk Design

Satt med: Sabon 11/14

Boken er utgitt med støtte fra Nordisk Ministerråd (Nordbok)

Det må ikke kopieres fra denne boken i strid med Åndsverkloven eller avtaler om kopiering inngått med KOPINOR. Ved sitering i aviser, artikler og annet, må kildehenvisning tydelig fremkomme. Ta kontakt med forlaget for tillatelse.

*Denne romanen er
skrevet til minne om mine foreldre
Nina og Jerry Einhorn.
Fortellingen beskriver en rekke samtaler mellom
en far og en sønn slik det kunne ha foregått.
Likheter med virkelige personer og hendelser er,
i beste fall, tilfeldigheter.*

Slik ble himmelen og jorden fullført med hele sin hær. Den syvende dagen hadde Gud fullført hele sitt verk. Og Gud hvilte den syvende dagen etter at han hadde gjort alt dette.

Prolog

«Så salt det smaker,» tenkte jeg da vannet fylte munnen min. Til tross for redselen og utmattetheten ble jeg overrasket. Det merkelige er at jeg fremdeles kan lukke øynene og gjenoppleve følelsen.

Jeg hadde nettopp fylt sju år. Det var sommer, og vi hadde reist til Italia på ferie. Vi hadde reist dit med bil og skulle bli i tre uker. Et stort eventyr for en liten gutt på den tiden. Dette var før pakketurene ble tilgjengelige for alle, og ingen av klassekameratene mine hadde vært ved Middelhavet. Vi skulle bo på et lite pensjonat i en by på den vestre kysten. Solen skinte da vi ankom, men vinden blåste kraftig.

Etter å ha sittet stille i en bil i fire dager var jeg og broren min Daniel ivrige etter å få bade med en gang, til tross for at pensjonateieren fortalte at bølgene var høye og strømmene sterke.

Foreldrene mine lot oss få lov på betingelse av at vi bare dyppet føttene, og hele familien vandret de to hundre metre ned til stranden, som var helt tom for folk. Bølgene må ha vært nesten to meter høye.

Da jeg hadde plasket omkring i vannkanten en stund og sprutet vann på broren min, spurte jeg mamma om jeg fikk lov til å plukke skjell. Hun formante meg enda en gang om at jeg ikke fikk lov til å gå ut i vannet, og så slapp hun meg av gårde.

Jeg gikk et stykke bortover stranden og begynte å plukke skjell som jeg samlet oppi bøtten min. Ganske snart innså jeg at de fineste skjellene befant seg ute i vannet. Jeg kikket på foreldrene mine, som lå i sanden og leste hver sin bok. Broren min satt mellom dem og lekte. Forsiktig vasset jeg ut og fortsatte å lete etter skjell. Jeg tenkte at hvis man var ved Middelhavet, så burde man jo bade. Jeg var redd for bølgene, som var de største jeg noen gang hadde sett, og mye større enn dønningene etter store båter som passerte hytta vår på Värmdö. Men jeg var flink til å svømme under vannet, og jeg tenkte at hvis jeg dykket og svømte langs stranda, ville ikke bølgene kunne nå meg.

Da jeg løftet hodet over vannkanten befant jeg meg tyve meter fra stranden og nådde så vidt bunnen med tærne. Det var vel ikke spesielt klokt å forsøke å svømme tilbake til stranda under vann, men hvor fornuftig tenker egentlig en urolig sjuåring? Neste gang jeg kikket opp var det førti meter til stranden og jeg nådde ikke lenger bunnen.

Min første tanke var at jeg måtte klare dette selv, slik at foreldrene mine ikke ble sinte på meg, men uansett hvordan jeg svømte, så kom jeg bare lenger og lenger ut. Det var som om vannet dro meg utover som en magnet, og uansett hvor mye jeg kjempet, så drev jeg bare lenger og lenger vekk fra stranda. Til slutt begynte utmattetheten å komme smygende og det var da jeg begynte å skrike. Jeg så at foreldrene mine kikket opp, og at de først ikke klarte å plassere skrikene. Så pekte mamma mot meg, og begge to reiste seg lynraskt.

Jeg skrek igjen og så at pappa sa noe til mamma, som begynte å løpe mot byen. Så merket jeg hvordan en bølge slo over meg, og jeg svelget en masse vann. Da jeg kom opp til overflaten, sto pappa på stranden rett innenfor meg. Han viste ingen tegn til å skulle gå ut i vannet, og jeg husker at jeg syntes det var helt uforståelig. Brydde han seg ikke om meg? Nå skjønner jeg jo at han ikke ville ha klart å svømme mot strømmen og de høye bølgene for deretter å bringe med seg meg hele veien inn til stranden igjen.

Utmattetheten og kulden overvældet meg, og plutselig forsto jeg at dette var slutten – jeg skulle drukne. Jeg forsvant under vannet igjen, og da jeg fullstendig utslitt hadde klart å kjempe meg opp til overflaten igjen så jeg at pappa sto der, helt ubevegelig. Jeg vet at jeg ikke kunne være sikker på grunn av avstanden og min forvirrede tilstand, men det så ut som om leppene hans beveget seg samtidig som han holdt hånden for øynene. Det kunne virke som om han ba. Så sank jeg igjen.

Det var da det skjedde. En kjempebølge kom plutselig rullende innover mot stranda og løftet meg med seg. Det føltes som om en enorm hånd løftet meg rett opp og fremover. Bølgen førte meg raskt inn mot stranden, og pappa må ha løpt ut for å møte meg, for i neste øyeblikk var jeg i hans favn. Han hadde vann opp til brystet, men kjempet seg tilbake til stranden med meg i sine armer. Merkelig nok ramset han lavmælt opp ord som jeg ikke kjente igjen – de minnet litt om de hebraiske bønnene jeg hadde hørt i synagogen. Jeg gråt mot brystet hans, men mellom tårene kunne jeg skimte mamma og to menn som hadde løpt sammen med henne ned til stranden. Jeg husker at en av mennene sa «Un miracolo», og at mamma også gråt og at pappa løftet meg over til henne.

Pappa og jeg

Pappa har alltid stått meg nær. Det var i og for seg et ganske ensidig forhold, siden jeg ikke var tilnær- melsesvis like viktig i pappas liv som han var i mitt. Slik hadde det vært siden jeg var liten, i hvert fall føltes det slik. Men dette er ikke noe vennene til mine foreldre ville vært enige i. Tvert imot fremsto pappa i deres øyne som selve symbolet på foreldrekjærlighet. Mitt bilde ser anner- ledes ut. Jeg lyktes heller aldri i å få foreldrene mine med på min beskrivelse av virkeligheten. «Vi har alltid elsket deg, Benjamin» var det bedrøvede svaret den opprørske tenåringen fikk. Og hva skal man gjøre når sinnet byttes ut med dårlig samvittighet fordi man er slem mot sine foreldre? Jo, man kan velge å bli enda sintere - og det ble jeg. Da ble de enda mer lei seg. Jeg på min side følte meg enda mer skyldig og enda sintere. Slik holdt vi på til jeg med årene innså at dette var en kamp som var umulig å vinne.

Lillebroren min var et lite vidunderbarn. Han kunne lese da han var fire og hadde gjort seg ferdig med mate- matikken for de første seks skoleårene allerede i andre klasse. Daniel var tidlig på høyde med pappas skarpe intel-

lekt, noe faren min satte stor pris på, samtidig som han ikke helt tålte å tape diskusjoner med sin egen sønn. For meg gikk utviklingen betydelig langsommere. Jeg kom hjem med dårlige karakterer og følte at det var akkurat det de forventet av meg. Å trenge seg forbi broren min og frem til pappa var som å bekjempe stridsvogner. Men jeg ga nok aldri opp håpet om at jeg en dag skulle vinne pappas kjærlighet og respekt.

Daniel og jeg diskuterte våre barndomsopplevelser da vi ble voksne, og vi ble til slutt enige om at broren min alltid hadde søkt mammas kjærlighet mens jeg hadde søkt pappas, mens deres preferanser overfor sine sønner hadde vært motsatt. Men hvordan kan man få foreldre til å gå med på denne selvfølgelige sannheten; nemlig at de ikke bare elsker sine barn på forskjellig måte, men også med forskjellig intensitet? For det er ikke den kjærligheten som stammer fra at vi er noens barn vi vokser av; det som gir oss styrke er kjærligheten vi får som en konsekvens av hvem vi virkelig er.

Nå vel, dette er kanskje ikke så mye å gruble over. Jeg er ikke alene om denne opplevelsen, og det finnes jo mange eksempler på det motsatte – foreldre som kjemper for å få et nært forhold til barn som på sin side foretrekker de relativt dempede følelsene som avstand kan gi. Men det har sittet fast som en pigg i hjertet mitt hele livet – at jeg aldri fikk skikkelig respons på min kjærlighet til pappa. Og blir man ikke sett av den foreldren man vil være nærmest, da fører man en livslang kamp for å bli sett og respektert av mange.

Et barn som må kjempe for å få kjærlighet lærer seg imidlertid noe som det kan ha glede av hele livet. Dette skyldes at barnet bare opplever å få kjærlighet når det

lever opp til de forventningene som andre mennesker har. Dette behovet skaper evnen til å lese omgivelsene. Det er som om en liten radar er montert inne i hodet, og ved hjelp av den kan andres reaksjoner måles. Man kan sitte på et møte og føle hvor alle i rommet befinner seg følelsesmessig sett, eller delta i en middag og være bevisst hvordan de andre gjestene har det og hva de ønsker seg fra omgivelsene. Dermed kan man oppføre seg på en måte som tilfredsstillende så mange som mulig. Det tok mange år før jeg forsto at ikke alle hadde denne egenskapen, og at den var en gave om den ble benyttet på riktig måte. Men det er et tveegget sverd, siden det er krevende å skulle beholde kontakten med omgivelsenes følelser hele tiden. Ja, noen ganger er det faktisk helt utmattende. Dessverre glemmer man altfor ofte å kontrollere hvordan man selv har det, og hvem man egentlig er.

Jeg vet ikke grunnen til at mamma foretrakk meg og pappa fremfor min bror. En viktig grunn kan være at jeg er mest lik pappa og broren min er mest lik mamma. Vi har lettere for å kjenne igjen de dårlige sidene hos mennesker som ligner på oss, og lettere for å ta avstand fra dem.

Da jeg var ung og ble plaget av å være min bror underlegen, pleide pappa å si til meg at de førstefødte mennene i hans slekt modnet sent, og at jeg ikke skulle bekymre meg. Min tid ville komme, sa han. Den gangen syntes jeg det bare var sludder.

Da jeg var omtrent femten, ble jeg anholdt av politiet etter en slåsskamp på et diskotek, og kort tid senere måtte foreldrene mine hente meg på Karolinska sykehusets akuttmottak, der jeg hadde endt opp etter å ha drukket altfor mye alkohol. Noen dager etter denne episoden lukket

pappa seg inne på rommet mitt sammen med meg, og vi snakket sammen i flere timer. Det merkelige er at jeg ikke husker noe av det som ble sagt mellom oss, men faktum er at jeg ikke ble utsatt for lignende episoder senere.

Og til slutt fikk pappa rett. Det begynte å gå mye bedre for meg på skolen da jeg kom opp i de senere tenårene. Jeg gikk ut av gymnasen med gode karakterer og valgte senere å studere molekylærbiologi på universitetet. Etter å ha fullført studiene begynte jeg å forske, og etter hvert bygget jeg opp min egen forskningsgruppe.

Sett fra et relasjonsperspektiv var det et lykkelig karrierevalg, siden pappas interesse for meg unektelig vokste. Jeg kunne plutselig diskutere det som lå hans hjerte nærmest – arbeidet hans – med ham. Pappa var utdannet biolog, og etter flere fremgangsrike år som forsker jobbet han som forskningssjef i et legemiddelfirma. Etter at han ble pensjonert jobbet han videre med forskjellige oppdrag fra legemiddelindustrien.

Jeg hadde giftet meg med Miriam, min ungdomskjærlighet, og vi hadde fått to barn, Jonathan og Rebecka. Både Miriam og jeg hadde karrierer, men på en eller annen måte klarte vi å få tid til både hverandre, barna og arbeidet.

At Miriam og jeg hadde stiftet familie bidro til at jeg klarte å takle følelsen av ubesvart farskjærlighet. Jeg skjønnte at mennesker skaper det livet som de har muligheter til å leve. Mye av det pappa gjorde for meg de senere årene overskygget at han hadde kommet til kort overfor det barnet jeg en gang var. Å tilgi våre foreldre for deres feil har avgjørende betydning for hvordan vi kommer oss videre med våre egne liv, og for min del forsvant aldri følelsen av kjærlighet til pappa.

Uansett, nå hadde pappa blitt alvorlig syk og vi visste alle at det sannsynligvis ikke var lenge igjen. Beskjeden kom som et sjokk. Pappa hadde vært på en rutineundersøkelse av magesekken – han hadde hatt mindre problemer over noen år. Ingen hadde forventet beskjeden om at han hadde kreft og at det ikke var noe poeng i å operere. Jeg husker så godt følelsen da jeg løftet av røret og pappa fortalte det. Han var rolig og samlet, til tross for at han hadde fått beskjeden selv bare noen minutter tidligere. Med sin ro beskyttet han oss mot den naturlige katastrofefølelsen. Jeg prøver alltid å ha et trøstende ord til overs for de omkring meg som har det vanskelig, men nå følte jeg meg helt lammet. Uansett hvor fremgangsrikt et liv er – så har det for meg alltid fremstått som om det slutter med et nederlag: døden. Og nå var det altså pappas tur. Men jeg tok feil. Måten pappa avsluttet sitt liv på fremsto aldri som noe nederlag.

Man kan mene at vår familie allerede hadde hatt sin andel av motgang, men så rettferdig er sjelden livet. Det er selvfølgelig aldri rettferdig når et barn blir alvorlig sykt. Kanskje jeg burde ha begynt denne fortellingen med det som hadde rammet familien vår allerede året før. Det er bare så vanskelig å fortelle om det. At våre foreldre blir syke og dør – uansett hvor sørgelig det føles – er likevel en naturlig del av livet. Men det er ikke tilfellet når det gjelder et barn. I dette tilfellet var barnet vår sønn, og sykdommen het aplastisk anemi. Jeg skal forklare hva sykdommen innebærer.

Aplastisk anemi er en uvanlig sykdom – en lege fortalte at kun rundt tretti personer blir rammet i året, og noen av dem pleier å være barn. Konsekvensen av å ha aplastisk

anemi er at benmargen slutter å produsere blodceller. Disse blodcellene består av hvite blodlegemer, som beskytter oss mot infeksjoner; de røde blodlegemene, som transporterer oksygen i blodet; og dessuten blodplatene som gjør at blodet koagulerer. Kort sagt har mangelen på disse cellene tre konsekvenser: infeksjoner, trøtthet og blødninger.

Sønnen vår Jonathan utviklet i løpet av noen måneder alle disse problemene. I forhold til de tilbakevendende infeksjonene, tenkte vi vel ikke noe annet enn at barn har slike perioder, selv om vi ble betenkte når termometeret i blant kunne stige opp mot 40 grader. Vår huslege, doktor Albrectson, virket heller ikke urolig, men skrev sjenerøst ut antibiotika når han mente at det var nødvendig.

At man blir trøtt etter en real infeksjon er noe alle vet, men i ettertid innså vi at Jonathan stadig ble blekere i denne perioden, og det er jo heller ikke vanlig at en leke-lysten åtteåring frivillig legger seg ned og sover om ettermiddagen.

Det var blødningene som til slutt fikk oss til å skjønne at situasjonen var alvorlig. Jonathan hadde blødd neseblod flere ganger, men vi klarte å stoppe det ganske raskt hver gang. Så ville Miriam en morgen vise vår skjødesløse sønn hvordan man «egentlig» pusset tennene. Miriam har senere fortalt hvordan hun ble helt kald innvendig da hun så hvordan blodet piplet ut av tannkjøttet. Samme dag tok doktor Albrectson blodprøvene som viste at Jonathan ikke var noe friskt lite barn. Allerede om kvelden ble han innlagt på Astrid Lindgrens barnesykehus, der legene raskt sørget for flere blodprøver og en undersøkelse av benmargen. «Kanskje leukemi,» hadde legene sagt da vi kom dit, så da vi neste dag fikk høre ordene «aplastisk anemi», ble vi faktisk lettet. Det var før vi skjønnte at dette ikke var gode nyheter.

Det er vanskelig å beskrive følelsen man får når man forstår at ens barn kan dø. Man kastes brutalt mellom håp og fortvilelse. Det ene øyeblikket var jeg overbevist om at Jonathan skulle bli frisk. Vi hadde en vanskelig tid foran oss, men så skulle alt bli bra igjen, og vi ville trekke et lettelsens sukk. I neste øyeblikk kom fantasiene om at Jonathan kunne forsvinne for alltid og etterlate et tomrom som ville være umulig å fylle. Miriam var nok sterkere enn meg i denne perioden. Hun kunne gråte en stund, men så samlet hun seg og forsikret meg, med en overbevisende ro, om at alt skulle gå bra.

Og det var ingen grunn til at vi skulle gi opp håpet – legene sa at sjansene for å kurere sønnen vår var gode. Det første de skulle gjøre var å finne ut om lillesøsteren hans passet som giver til en benmargstransplantasjon. Visse egenskaper ved kroppens celler må være like hos den som gir benmarg og personen som skal motta den. Det var tjuefem prosents sjanse for at lillesøsteren til Jonathan skulle passe.

Datteren vår Rebecka elsker storebroren sin over alt i verden. Hun gråt da vi etter testene var nødt til å fortelle at hennes benmarg ikke passet, og at hun derfor ikke kunne hjelpe Jonathan. De hadde til og med testet meg og Miriam, men jeg hadde en følelse av at prøvene ble tatt for at vi skulle forstå at alt som kunne gjøres hadde blitt gjort. Som ventet passet ikke vi heller som donorer.

Legene var imidlertid fremdeles optimistiske og mente at sjansene var gode for at de skulle kunne kurere Jonathan med en ny form for behandling som ville påvirke immunforsvaret hans.

Etter omtrent tre måneder fikk vi vite at behandlingen ikke kunne redde Jonathan. Legene så bekymret ut da de

sa at neste steg var å finne en benmargsdonor som ikke var i slekt med Jonathan. De skulle lete i registre fra hele verden etter en donor som hadde celler med samme egenskaper som Jonathan.

Det gikk noen uker før vi fikk beskjeden om at de ikke hadde funnet noen giver som passet. For så vidt lovet legene å fortsette å overvåke registrene, og de påpekte at nye mennesker hele tiden lot sitt blod bli testet. Kanskje ville de etter en stund finne en blodgiver som passet for Jonathan. De lot oss likevel forstå at Jonathan hadde en uvanlig cellestruktur og at sjansen var veldig liten. Siden vi presset legene, satte de seg ned og regnet på hvor stor sjansen var, og beskjeden vi fikk var at sannsynligheten for at en giver skulle dukke opp de nærmeste to årene var mindre enn én til tusen. Etter å ha mottatt denne beskjeden ønsket vi at vårt vitebegjær ikke hadde vært så stort.

Vi tok kontakt med andre leger for å finne ut om det foregikk noen eksperimentelle studier som Jonathan kunne delta i. Gjennom sine kontakter fikk pappa anbefalt en lege i Belgia som forsket på genterapi ved aplastisk anemi. Vi kontaktet ham, men fikk beskjed om at bivirkningene hos en pasient hadde ført til at forsøkene hadde blitt avbrutt. Ingen andre muligheter åpnet seg. Til tross for at menneskeheten utforsket verdensrommet og stadig forsto mer om hvordan materiens minste bestanddeler var bygget opp, så kunne fremdeles et barn dø av aplastisk anemi.

Jonathan hadde det ganske bra nå, siden han fikk en behandling som gjorde at blodverdiene en stund ble bedre. Samtidig gjorde en svært informasjonsivrig overlege det klart for oss at Jonathan hadde en komplisert form for aplastisk anemi og at han med stor sannsynlighet kom til å dø i løpet av ett eller toppen to år.

Vår fortvilelse hadde ingen grenser. Samtidig var Jonathan der hele tiden, med sin glade latter og sine påfunn. Med sitt behov for å ligge sammenkrøpet inntil oss og høre eventyr. Med sitt sinne når han ikke fikk gjennom viljen sin og sin anger når han gjorde noe som var forbudt. Så lenge vår lys levende sønn kunne spille på hele vårt følelsesregister, strakk fantasien ganske enkelt ikke til for å kunne forestille seg at han en dag ville være borte.

«Mamma blir ofte lei seg av meg,» sa han en dag til meg da jeg sto på kjøkkenet og laget middag.

«Hvordan da, mener du, når du har gjort noe dumt?» undret jeg.

«Jeg vet ikke. Hun pleier å gråte på soverommet og jeg vet ikke hva jeg har gjort galt.»

Herregud, hva skulle jeg svare? Jonathan visste naturligvis at han var syk, men vi hadde ikke klart å fortelle mer og han hadde heller ikke spurt. Vi følte at det var best slik. Hvis han begynte å spørre, fikk vi ta det da. Så jeg rufset i det krøllede håret hans og spurte om han ville spille kort før middag. Da jeg hadde plukket frem kortene sa jeg noe om at voksne også hadde lov til å bli lei seg en gang imellom og at det absolutt ikke var hans feil.

Det hadde gått ett år fra Jonathan ble syk til vi fikk vite om pappas sykdom. I løpet av den siste tiden hadde Jonathan langsomt blitt dårligere. Legene hadde blitt nødt til å gi ham blodoverføringer for blodmangelen, og i noen tilfeller hadde han så mye problemer med blødninger at han fikk overføringer med blodplater. Men han bodde hjemme og hadde det bra mesteparten av tiden. Vi hadde definitivt ikke vent oss til det, men på en eller annen måte hadde vi likevel lært oss å leve med situasjonen.

En kort tid etter at vi hadde fått beskjed om kreftsykdommen, sa pappa at han ville vi skulle snakke med hverandre. Pappa hadde fortalt meg tidligere at han og hans far hadde hatt en serie samtaler like før farfar gikk bort, men han hadde ikke gått i detaljer. I den perioden da jeg følte meg aller mest ubetydelig i hans liv hadde jeg en gang sagt til ham at jeg ikke syntes han skulle vente med å snakke med meg til han lå for døden, og til og med minnet ham på at døden kunne komme plutselig. Han lo underfundig, klap-pet på meg og sa at det ville bli tid. Naturligvis ble jeg irritert og tolket det som enda et forsøk på å holde forholdet vårt på sparebluss. I ettertid har jeg forstått og gitt ham rett. Det han hadde å fortelle ville jeg ikke klart å ta til meg under andre forutsetninger en de som rådde under samtalen med min svært syke far.

Da han sa til meg at tiden var inne for å begynne å samtale, klarte jeg ikke å reagere på annen måte enn med irritasjon. «Jeg har villet snakke med deg i flere tiår, og nå vil du plutselig – synes du ikke tidspunktet kunne ha vært bedre valgt?» Jeg hadde nok uttrykt meg enda hvassere om han ikke hadde vært så syk, men dødens nærhet legger en beskyttende hinne over den som rammes.

Pappa kikket på meg og svarte bare stillferdig: «Tiden er inne for oss å samtale. Jeg ber om unnskyldning for at vi ikke kunne gjøre det tidligere, men tiden har ikke vært riktig. Det er den nå, og jeg vet at du kommer til å forstå det. Vi må snakke sammen, slik jeg og min far en gang gjorde.»

Pappa hadde alltid hatt evnen til å virke overbevisende på sine omgivelser. Det spilte ingen rolle om han hadde rett eller tok feil; han var alltid like overbevisende. Dette var imidlertid noe annet. Hvordan kan jeg forklare det?

Det fantes en ny form for autoritet i det han sa. Jeg skjønner at det høres rart ut, men det følte faktisk slik. Kanskje vil det forklare litt hvis jeg forteller kort om pappas forhold til sin far – eller retttere sagt, hvordan jeg tidligere hadde oppfattet det.

Min farfar var en gåte som fulgte meg under hele oppveksten. Pappa fortalte ganske lite om ham, men jeg visste at farfar hadde vært rabbiner for en mindre menighet i Polen. Han hadde vært en fåmælt, men åpenbart meget klok mann. Pappa hadde fortalt om noen tilfeller da farfar hadde reddet familien under den andre verdenskrig. Hele kjernefamilien deres hadde overlevd tilintetgjørelsen, mens så godt som alle slektingene deres hadde blitt drept. Farfar hadde levd frem til slutten av 50-tallet, da han døde av tuberkulose, som han hadde pådratt seg under krigen. Jeg hadde ennå ikke fylt ett år da han døde, så jeg fikk aldri møte denne respektinngytende mannen. Like før han døde, hadde pappa reist tilbake til Polen for å være hos ham. Han hadde vært bortreist i to måneder og kom tilbake til Sverige like før farfar døde. Jeg husker at jeg en gang spurte om han angret på at han hadde dratt hjem før farfar døde. Hans korte svar var: «Nei, vi hadde snakket ferdig sammen.» Pappas beundring og respekt for sin far var åpenbar, og for min del tenkte jeg ofte at om det fantes et liv etter dette, så var mitt høyeste ønske å få treffe farfar der.

Dette var min livssituasjon da samtalene med pappa begynte. Jeg hadde et alvorlig sykt barn å bekymre meg for og en pappa som snart skulle dø. Jeg følte i økende grad at livet var et tragisk skuespill. For å si det mildt, så hadde jeg det ikke særlig bra.

Den første samtalen – ydmykhet

Det var en lørdagsettermiddag i begynnelsen av mai og sola skinte fra skyfri himmel. Vi satt i hagen utenfor mine foreldres hus. Til tross for varmen hadde pappa på seg flere gensere og et pledd over seg. Han hadde allerede gått mye ned i vekt og så tynn ut under alle lagene av klær. Vi hadde snakket om hvordan det sto til med Jonathan og litt generelt om andre ting, og så hadde vi blitt tause. For meg følte det overhodet ikke bra – jeg visste ikke hva han skulle snakke med meg om, og alt sammen virket litt for formelt til at jeg kunne slappe av. Jeg stålsatte meg i vente på en serie allmenne levereregler og innstilte meg på å se så interessert ut som mulig. Jeg ville nødvendigvis gi pappa følelsen av at han ikke hadde noe å lære bort.

En gang i tiden var det slik at de eldste ble betraktet som de klokeste og mest kunnskapsrike; en tid da man vendte seg til dem for råd og veiledning. Men den gangen var mennesker gamle allerede i førtiårsalderen, og de som skulle lytte og lære kunne være i en alder som man med dagens målestokk ikke ville regne som helt voksne. På den

tiden foregikk akkumulasjon av kunnskap i et svært langsomt tempo. Det var stort sett de samme erfaringene som ble overført fra generasjon til generasjon. I dag er det annerledes – dagens «gamle og kloke» er betydelig eldre, og for at de skal kunne følge med på den utrolig økte mengden kunnskap tvinges de til å stadig lære seg noe nytt. Ikke alle får muligheten til det. Dette har ført til et samfunn der vi ikke lenger har noen mennesker med selvskreven livsvisdom som vi kan vende oss til når vi trenger støtte og råd. Ja, i det hele tatt har kunsten å be om råd gått tapt. Vi forsøker så godt vi kan å løse våre egne problemer, og det er ikke alltid vi ser de store sammenhengene og lærer av dem. Vi utnytter ikke alltid muligheten til å tolke dagens problemer i lyset av tidenes samlede erfaringer.

Hva skulle pappa kunne lære meg – han som nettopp hadde lært seg å bruke datamaskin og trengte hjelp for å komme seg på Internett? Hva visste han om en verden i rask forvandling og utvikling? Slik tenkte jeg før samtalene begynte.

«Husk på at det jeg skal fortelle deg ikke er noe som jeg selv har funnet på eller tenkt ut,» begynte pappa. «Det vi skal snakke om har min farfar tidligere fortalt til min far, og min far har så ført det videre til meg. Og denne tradisjonen er mye eldre enn dette. Jeg skal naturligvis, tradisjonen tro, sette det hele inn i en tidsriktig sammenheng, det vil si å ta med hvordan menneskets kunnskapsutvikling stadig klarere kan belyse det jeg skal fortelle. Men budskapet er det samme. Det handler om en muntlig, jødisk tradisjon som aldri er blitt skrevet ned. Det meste av det jeg kommer til å ta opp kan gjenfinnes i forskjellige jødiske skrifter. Noe av det anvendes i dag innenfor den

tradisjonelle jødedommen. Annet er mer knyttet til den jødiske mystikken. Men tradisjonen i den formen jeg kommer til å beskrive for deg finnes ikke nedtegnet. Samtidig kan man si at dette er jødedommens kjerne.»

Ja, slik begynte han. Jeg så overrasket på pappa. Jødedommen hadde i tidligere tider hatt én skriftlig og én muntlig tradisjon. Den skriftlige besto av de bøkene som inngår i Den hebraiske Bibelen, som utenfor jødedommen ofte betegnes som Det gamle testamente. Det som kalles «den muntlige tradisjonen» ble senere nedtegnet i Talmud og utover dette fantes det, så vidt jeg kjente til, ingen muntlig tradisjon i jødedommen. Dette sa jeg til pappa.

«Jeg vet det,» sa han. «Dette er ikke noe som er viden kjent, og vi er et fåtall som fører tradisjonen videre. Tidligere skjedde dette bare fra fedre til sønner, men nå gjør vi ikke lenger noen forskjell på kjønn. De som fører denne tradisjonen videre kom opprinnelig fra én eneste familie. Fra denne familien kom også de prestene som ledet den religiøse virksomheten.

Presteskapet ble avskaffet innenfor jødedommen for nesten to tusen år siden. Tidligere hadde prestene betydningsfulle oppgaver innenfor religionen. Et eksempel er gudsnavnene. Som du vet finnes det i Bibelen et gudsnavn med konsonantene JHVH. Vi vet ikke lenger hvordan navnet skal uttales, siden vokalene mangler i teksten. I tempelens tid var navnet kjent, men gudsnavnet fikk bare utsies av ypperstepresten. Det fantes også andre gudsnavn, som var lengre og mer kompliserte. Det helligste av disse var det *Fullstendige og Åpenbarte Gudsnavnet*, som besto av en kombinasjon av tre gudsnavn med 12, 42 og 72 bokstaver. I følge tradisjonen var det bare ypperstepresten som kjente til dette Guds virkelige navn. Det ble bare uttalt en

gang i året, og da på en slik måte at ingen andre kunne høre det hemmelige navnet. Yppersteprestens kunnskap om dette navnet ble ført videre fra generasjon til generasjon. I forbindelse med tempelets ødeleggelse i år 70 sies det at dette hemmelige gudsnavnet gikk tapt. Kanskje det er like bra. Ifølge tradisjonen fikk nemlig den som hadde kunnskap om gudsnavnet store krefter, kunne utføre mirakler og til og med skape nye verdener. Det sies blant annet at Moses benyttet gudsnavnet da han delte vannet i Rødehavet.

Prestene satt inne med stor kunnskap, og ut fra denne ble etter hvert den tradisjonen vi nå skal snakke om, utviklet. Jeg vil også nevne at andre religioner har en lignende tradisjon. Litt annerledes innhold, men de samme prinsippene. For eksempel står det i Markusevangeliet om hvordan Jesus talte til folket: 'Med mange slike lignelser forkynte han Ordet for dem, så mye de var i stand til å høre. Uten lignelser talte han ikke. Men når han var alene med disiplene, forklarte han alt for dem.' Denne muntlige tradisjonen som Jesus førte videre til disiplene kan vi ikke finne igjen i Bibelens Nye Testamente. Paulus på sin side refererer til den når han sier at han 'fikk høre ord som intet menneske kan eller får lov til å uttale', og at 'Guds hemmelighetsfulle klokskap' bare kan formidles til dem som er 'åndelig fullvoksne'.»

Jeg merket at jeg satt og gapte, og lukket raskt igjen munnen. Å si at jeg kjente pappa ville vel være å overdrive, men dette hadde jeg uansett ikke forventet. Min overraskelse kan delvis forklares med at pappa tidligere, slik jeg hadde oppfattet det, hadde vist relativt liten interesse for religionen. «Et ytre skall, forvrengt til det ugjenkjennelige» var ordene han en gang hadde benyttet. Han mente at

religionen i mangt og mye hadde blitt utarmet til å være opprettholdelse av ritualer og tradisjoner, i tillegg til at den hadde visse sosiale funksjoner. Han gikk gjerne i synagogen utenom de viktigste jødiske høytidene. Pappa kom gjerne for sent til gudstjenesten, slik at han ikke skulle rekke å kjede seg, men det gjorde han naturligvis allikevel – nesten umiddelbart.

Han leste Det gamle Testament innimellom, men hadde en relativt kritisk innstilling til disse tekstene og sa en gang at Bibelen var «en blanding av den dypeste visdom, guddommelig innsikt, fremsynt kunnskap, primitivt tenkesett, ondskapsfulle vrangforestillinger og rene dumheter. Problemet og utfordringen er at Bibelen tvinger oss til å ta stilling til hva som er hva.» Han sa også at «hvis vi overhodet skal kunne tro på det guddommelige, så må vi ta avstand fra de avsnittene i Bibelen som beskriver en Gud som det ikke er verd å tro på.»

Ved flere tilfeller viste han meg feilaktigheter og selv-
motsigelser i Bibelen. Jeg husker at han en gang ba meg lese fortellingen om David og Goliat og deretter viste meg det 21. kapittelet i Andre Samuels bok, der det med all ønskelig tydelighet fremgår at det ikke var David, men en Elchanan, sønn av Jair fra Betlehem, som beseiret Goliat.

Pappa mente at det samme problemet forekom i andre religiøse skrifter. Jeg husker godt et av eksemplene hans. I Mattheusevangeliet finnes det en beskrivelse av Jesu' slekts-
tre. Siden det har blitt forutsagt at Messias skal være i rett nedadgående slekt med kong David, var formålet å vise sammenhengen mellom Jesu slektskap med David og denne profetien. Problemet er at Jesus var i slekt med David på farssiden. Dette er vanskelig å forene med tanken på jomfrufødsel, som innebærer at Josef ikke var Jesu far.

Pappa snakket flere ganger med meg om det han kalte «den jødiske revolusjonen». Da det andre tempelet ble ødelagt i år 70 og jødene ble fordrevet fra sitt land, ble jødedommen tvunget til gjennomgripende forandringer for å kunne overleve. Det fantes ikke lenger noe tempel og ingen yppersteprester. Jødedommen ble i stedet en religion uten noe mellomledd mellom mennesket og det guddommelige. Samtidig benyttet man anledningen til å rense vekk urgamle lover og regler, som blant annet påbød stening av mennesker for synder som i dag ikke en gang lenger er straffbare. Pappas konklusjon var at enhver religion må gjennomgå revolusjoner en gang imellom, slik at den ikke stivner i urgammel overtro og primitiv etikk.

Pappas oppfatning var at jødedommen som religion ikke var ferdig utviklet. Hver generasjon var ansvarlig for å forvalte det som var godt, men også for å overvåke at utidsmessige eller umenneskelige regler, prinsipper og lover ikke ble stående uimotsagt. Alle holdt ikke med ham, men han var bestemt på dette punktet og henviste blant annet til rabbi Juda ben Hesekiel som allerede på 200-tallet hadde sagt at «han som ønsker å innrette hele sitt liv etter en streng og bokstavelig tolkning av Skriften er en dåre.»

Samtidig utøvde pappa sine egne åndelige ritualer, noe jeg ikke innså før senere. Han kunne iblant falle i dype tanker ved skrivebordet sitt. Jeg vet at han ikke sov, for han satt helt oppreist, men det krevdes en stor kraftanstrengelse for at han skulle vende tilbake til «virkeligheten» når han ble forstyrret. Det tok mange år før jeg skjønnte at han henga seg til en form for meditasjon.

Et annet eksempel var at pappa hver kveld, før han la seg for natten, gikk en tur ut i hagen og sto der en stund i stillhet, mens han kikket opp mot himmelen. Når jeg spurte

hva han gjorde, svarte han at han tenkte på sin far og «på andre ting». Mer fikk jeg ikke ut av ham. Men nå ville han tydeligvis fortelle, tenkte jeg, før han fortsatte:

«Jeg vil snakke med deg om meningen med livet og om hvilke oppgaver mennesket har. Det handler også om hva vi er og hva vi eventuelt kan bli. Under forutsetningen av at vi ikke ødelegger alt på veien.»

«Men hold nå opp da, pappa,» slapp det ut av meg, før jeg rakk å styre meg. «Vi skal altså utrede meningen med livet denne lørdagsettermiddagen. Hva skal vi da gjøre i morgen? Skal du avsløre hvem Gud er? Eller fortelle at engler finns?»

Til min store overraskelse begynte pappa å le. Han lo til tårene rant og etter en stund avtok min indignasjon over at han lo av meg, og jeg kunne ikke la være å le over hans åpenbare glede.

«Unnskyld meg,» sa han til slutt, «men du må vite at det ikke er deg jeg ler av. Jeg husker bare da min far skulle fortelle meg om den muntlige tradisjonen. Jeg sa nesten eksakt det samme som deg! Genene har nok betydning uansett. Du må ha litt tålmodighet med meg, Benjamin. Hvis du bare lytter, vil bitene falle på plass. Men i stedet for at jeg skal sitte her og skyve absolutte sannheter ned i halsen på deg – la oss begynne i den andre enden og diskutere det vi ikke vet.»

«Ja,» svarte jeg, «det blir vel i så fall en svært kort samtale. Det vi ikke vet er det litt vanskelig å snakke om.»

Pappa kikket på meg og smilte. «Det behøver ikke å være slik. Egentlig er jo det ukjente mye mer spennende enn det vi allerede vet. Det som er ukjent burde drive enhver sann forsker.»

Jeg tenkte på hvor lite av forskningens hverdag som ble brukt til å fundere på akkurat dette. Så mye som i stedet

gikk med til å administrere, utføre eksperimenter, skrive rapporter og sitte i møter. Hvor mange minutter hver dag, eller snarere, hvor mange sekunder, kunne jeg bruke til å tenke fritt og kreativt på de uløste gåtene? «Ok,» sa jeg, «la meg få høre!»

«Den moderne vitenskapen har eksistert i noen hundre år, og i løpet av den tiden har vi lært utrolig mye om hvordan vår verden fungerer. Utviklingen innen fysikk, kjemi, biologi, medisin og andre vitenskaplige områder har vært enorm, og vi har i dag kunnskap som gjør at vi kan le av de enkle modellene og feilaktige hypotesene som fantes for bare femti eller hundre år siden, for ikke å snakke om enda lenger tilbake i tid. Det store problemet er at vissheten om dette store kunnskapsspranget har gjort oss overmodige. Vi er så stolte over vår nye kunnskap og vår høye intelligens at vi glemmer at vi fremdeles bare har kommet et lite stykke på vei.

Et problem er at vi ikke har noe å sammenligne med. Det er sant at vi er mer intelligente enn aper, katter og vepser, men hvor mye sier egentlig det? Vi tror vi skjønner alt, men det er bare fordi vi sammenligner med den kunnskapen som mennesker hadde for femti, hundre eller to hundre år siden. Hvis vi sammenligner med datidens mennesker kan vi uendelig mye. Det er bare det at fremtidens mennesker på samme måte kommer til å betrakte oss som kunnskapsmessige analfabeter. De kommer til å le av våre feilaktige hypoteser og forenklete konklusjoner. Jeg pleier å tenke på en maur som forsøker å forstå sin omverden, fullstendig uvitende om at det finnes en hel jordklode, og deretter et helt univers bortenfor skogen som den bor i. Slik er det med oss også. Vi har begynt å bli kjent med den planeten vi bor på, og har innsett at det finnes andre

stjerner, planeter og galakser. Men vi vet nesten ingenting om dem og enda mindre om alle universer som kan eksistere bortenfor vårt. Og alle disse universene kan igjen være en del av noe større, og så videre i all evighet.

På samme måte er det med kunnskapen om naturens minste bestanddeler. Samtidig som vi forstår stadig mer om atomenes oppbygning, innser vi at fysikkens landevinninger bare har ført oss enda lenger fra det vi trodde skulle bli den endelige forklaringsmodellen.»

«Du mener at vi tidligere trodde vi var nærmere den endelige forklaringsmodellen enn det vi forstår at vi er i dag,» sa jeg. «Jo mer vi lærer oss, desto tydeligere blir det at naturen er enda mer komplisert enn det vi tidligere antok.»

Akkurat. Kvantemekanikk og strengteorier kommer etter all sannsynlighet å vise seg å være nesten like fjernt fra sannheten som den primitive tanken om en atomkjerne som det snurrer elektroner omkring.

Og når det gjelder biologi, kan vi konstatere at den nyvunne kunnskapen om at menneskenes arvemasse er bygget opp av cirka tretti tusen gener bare gir oss en kunnskap som tilsvarende den vi får om en by ved å lese telefonkatalogen derfra. Hva sier en telefonkatalog om hvordan en by ser ut, høres ut og lukter? Hva sier den om hvem av byens innbyggere som kjenner hverandre og om hvordan menneskene i byen har det? Hva sier en telefonkatalog om byens historie og dens fremtid?

Selvfølgerlig skal vi tro på våre muligheter til å forstå vår omverden, samtidig som vi aldri må miste vår ydmykhet. Vi må huske at vi har uendelige områder igjen å utforske. Hvis den totale kunnskapen om alt tilsvarende en stor by, kan man si at vi hittil har samlet så mye kunnskap at den ville få plass i en sko i et skap i byen.»

Pappa ble stille, og jeg tenkte på hva han hadde sagt. Bare i løpet av den tiden jeg hadde arbeidet med forskning hadde kunnskapsutviklingen innenfor mitt område vært fantastisk. For bare tjue år siden var vi henvist til grove eksperimenter på celler som vokste i prøverør. I dag kan vi ved hjelp av moderne molekylærbiologiske metoder analysere cellenes minste bestanddeler. Det har unektelig gått fort, og det er egentlig merkelig hvor fort vi glemmer hvor vi befant oss for bare noen år siden. Men vil det nødvendigvis fortsette på denne måten, eller må vi begynne å slå ned vegger rundt omkring oss? Vegger som vi ikke vil komme oss forbi.

Jeg kikket på pappa og sa: «Når det handler om kunnskap, står vi på skuldrene til tidligere generasjoner. Vi begynner med å lære oss det de allerede har samlet inn, og så skaper vi ny kunnskap. Denne akkumulasjonen av kunnskap er et av problemene med ditt resonnement. En forsker har i dag en grunnutdanning som strekker seg over tjue år. Etter tolv års grunnskole følger en universitetsutdannelse på fire, fem år, og deretter en doktorgrad på rundt fire år. Etter to decennier med studier kan man ta sine første famlende skritt som selvstendig forsker. Og da er det kanskje tjuefem år igjen til å tilføre menneskene ny kunnskap. Hvordan vil det da bli i fremtiden? Å komme frem til startstreken for å samle inn ny kunnskap kommer til å ta lengre tid. Hvordan skal det gå når vi trenger førti år for å innhente den kunnskapen som kreves for å komme videre?»

«Mennesket er i grunnen ganske konvensjonelt,» svarte pappa. «Vi tror at alt kommer til å forbli omtrent slik det er i dag. Slik blir det naturligvis ikke. Jeg tror vi kommer til å løse problemet på tre måter. For det første kommer vi

til å utvikle nye pedagogiske metoder. I dag lærer vi i prinsippet på samme måte som mennesker gjorde for hundre år siden. Vi sitter på forelesninger og leser bøker. Vi kommer til å bli tvunget til å utvikle nye måter å lære på, og mennesket har den egenskapen at når det er tvunget til å løse et problem, så gjør det det.

Det andre er at vi i fremtiden kommer til å koble sammen menneskets hjerne med datamaskiner og dermed skape superintelligens. Mennesket vil blant annet bidra med kreativ tenkning, de grunnleggende analysene, spørsmålene, intuisjonen og de emosjonelle aspektene. Datamaskinene kommer til å ta seg av minnekapasiteten og hurtigheten i analysene. Til sammen skaper dette helt nye og unike forutsetninger for å samle inn og analysere fakta. Neste skritt er at disse enhetene av 'menneske-datamaskiner' vil bli koblet sammen med hverandre. Datamaskin og menneske kommer dermed sammen til å skape en superintelligens med en kapasitet som vi umulig klarer å forestille oss i dag.

Det tredje aspektet er at vi i fremtiden kommer til å leve betydelig lenger enn vi gjør i dag. Vi begynner nå å forstå hvilke mekanismer som gjør at celler eldes og dør. Dermed åpnes døren for å forstå hvordan celler kan få evig liv. Kreft er et eksempel på hvordan cellen gjennom å mutere sine gener kan skape forutsetninger for å leve i en evighet. Når vi grunnleggende sett har forstått funksjonene til de genene som styrer cellenes aldring og død – og det bør kunne skje i løpet av de nærmeste femti årene – så vil vi til og med kunne påvirke aldringsprosessen hos større organismer. Vi har allerede til en viss grad klart å gjøre det på mus, og snart kommer vi til å gjøre det på mennesker. Morgendagens mennesker kommer ikke til å leve sytti-åtti år. Vi kommer kanskje til å leve i to hundre år, tre hundre

år eller enda lenger. I og med at aldringsprosessen forløper langsommere, kommer fremtidens hundreåringer til å fungere omtrent som dagens førtiåringer. Og i en fjern fremtid er det mulig at vi kommer til å leve enda lenger.

I Første Mosebok tales det om to trær som sto i midten av Edens hage. Det ene var kunnskapens tre på godt og vondt. Det andre treet var livets tre. At Gud bestemte seg for å forvise mennesket fra Edens hage skyldtes ikke at vi hadde spist frukten fra kunnskapens tre og dermed tatt steget fra dyrenes verden til å bli intellektuelle vesener. Dette var et nødvendig skritt, og helten i dramaet var slangen, som i eldre tiders mytologi var symbolet på guddommelig visdom. Grunnen til forvisningen var at Gud ville forsikre seg om at mennesket ikke også skulle spise av livets tre og dermed få leve evig. Ifølge Gamle Testamentet sier Gud: 'Se, mennesket er blitt som en av oss til å kjenne godt og ondt; bare han nu ikke rekker ut sin hånd og tar også av livsens tre og eter og lever til evig tid!'

«Jeg har alltid lurt på hvem de andre guddommelige vesener som inngår i dette 'oss' er,» sa jeg.

«Godt spørsmål,» sa pappa. «Enda en inkonsekvens i religionen, som man av og til har forsøkt å korrigere gjennom å henvise til englene. Selv synes jeg det virker åpenbart at jødedommen fra begynnelsen av ikke var en rendyrket monoteistisk religion.

Men la meg nå få vende tilbake til det vi snakket om. Den tiden kommer da mennesket tar et skritt mot evig liv. Man kan si at når det gjelder livslengde, kommer vi til å ligne mer på gudene, selv om en ulykke alltid vil kunne avslutte et menneskes liv. Det er en svimlende tanke, men jeg ser egentlig ikke noen grunn til at det ikke skal kunne bli slik. Under forutsetning av at utviklingen får lov til å

fortsette, og vi ikke sprenger oss selv i luften før vi kommer så langt.»

«Men kan ikke dette føre til at jorden ganske snart kommer til å bli overbefolket?» undret jeg.

«Det problemet kommer vi til å løse. Den stadig høyere levestandarden, som med tiden kommer til å omfatte hele vår planet, kommer til å føre til at vi skaffer oss færre barn. Men på sikt må vi uansett løse problemet med jordens begrensede overflate, og den mest sannsynlige løsningen blir at vi kolonialisere andre planeter og solsystemer. Det er svimlende tanker, siden vi i dag ikke en gang teoretisk vet hvordan dette kan komme til å foregå, men slik har det vært med mange problemer som tidligere har virket uløselige. Vi må tenke riktig og forstå at selv om vi ikke ser noen løsning i dag, så betyr ikke det at problemet kommer til å forbli uløst. Om hundre, tusen, eller hvorfor ikke ti tusen eller hundre tusen år, så kommer vi til å finne den kunnskapen som gir oss løsningen.»

«Jeg forstår hva du mener,» sa jeg. «Det er viktig at vi oppdager denne begrensingen i vårt tankesett, hvis vi skal klare å overvinne den. Det finnes en rekke eksempler på menneskets skuffende konvensjonelle tenkesett og markering av grenser for hvor langt vi skal kunne nå når det gjelder ny kunnskap. Ordføreren i det britiske vitenskapsakademiet påsto for eksempel i 1895 at 'flygemaskiner er en teknisk umulighet'. IBMs sjef hevdet på femtitallet at det bare ville være behov for fem datamaskiner på verdensmarkedet. I dag har vi massevis av både fly og datamaskiner. På samme måte ble blodkreft – leukemi – hos barn betraktet som en hundre prosent dødelig sykdom på 50-tallet, og man kunne ikke tenke seg at dette problemet skulle kunne løses. I dag kureres fire av fem barn ved hjelp

av cellegiftbehandling. Hjernehinnebetennelse forårsaket av bakterier ble ansett for å være en dødelig sykdom for bare seksti år siden. Ingen løsning fantes i sikte. Så kom antibiotikaen.»

«Nettopp,» sa pappa. «Slik kunne vi fortsette å ramse opp problemer som har virket uløselige. Hvem kunne har forutsett kommunikasjonsmulighetene med Internett tidlig på 80-tallet? Hvem kunne da ha forutsett at vi snart kommer til å ha de tekniske mulighetene til å klonе et menneske? Vi er bare i begynnelsen av menneskets kunnskapsreise. Det jeg sier, er at vi i dag ikke har noen som helst mulighet til å forutse hvor denne reisen kommer til å føre oss i løpet av det nærmeste århundret, årtusenet eller hvorfor ikke det nærmeste årmillionet?»

Pappa hadde snakket stadig raskere og da han ble stille så jeg hvordan det hadde tatt på kreftene hans. Men da jeg så spurte om han ikke ville hvile en stund, ristet pappa bare på hodet og lurte på om jeg kunne hente et glass vann til ham. Da jeg var kommet tilbake med vannet og han hadde drukket, begynte han å snakke igjen.

«Dermed er vi fremme ved det sentrale i dette resonnementet, som egentlig handler om å gå gjennom livet med åpent sinn og en stor porsjon ydmykhet. Still gjerne spørsmål ved det som ikke er bevist. Men avvis ikke at det som ikke er bevist likevel *kan* eksistere.»

«Men pappa, blir det ikke begrensende hvis vi ikke kan se bort fra visse hypoteser? Noen har for eksempel hevdet at det er like rimelig at vi skal tro det finnes en Gud, som at vi bør være ydmyke overfor muligheten for at det finnes et kjøleskap i bane rundt planeten Neptun.»

Pappa kikket overrasket på meg. «Men hypoteser skal jo svare på spørsmål som ennå ikke har blitt besvart. Det

sier seg selv at disse to hypotesene ikke kan sammenlignes. Guds eksistens er en hypotese som svarer på spørsmålet om hvordan og hvorfor universet og mennesket har blitt skapt. Svaret kan være feil, men hypotesen er likevel rime-
lig. Hvilket spørsmål besvarer hypotesen om at det svever et kjøleskap rundt Neptun på?»

«Ok, jeg skjønner hva du mener,» svarte jeg. «Fortsett.»

«Takk. Da vil jeg si dette: Tro aldri at den ubetydelige kunnskapen som vi hittil har samlet opp kan gi oss svar på alle de store spørsmålene. Glem ikke at vi er maur som forsøker å forstå vår omverden, uten at vi noen gang har forlatt skogholtet der vi bor. Vi skal passe på vår lengsel etter å forstå, samtidig som vi bevarer vår ydmykhet overfor de oseaner av det ukjente som strekker seg ut foran, ved siden av og bak oss.»

«Men hvorfor er det så viktig?» spurte jeg.

«Jo, Benjamin», svarte pappa, «for ved kunnskapens grense begynner enten den største kunnskapsløsheten eller den største visdommen. Her gjør hvert eneste menneske sitt veivalg, og jeg vil at du også skal ta en beslutning.»

Jeg satt taust og tenkte en liten stund. Selv om samtalen hadde utviklet seg på en måte jeg ikke hadde kunnet forutse, så var jeg fremdeles skeptisk. Kunne det virkelig finnes en muntlig jødisk tradisjon som hadde blitt videreført fra generasjon til generasjon i flere tusen år; en tradisjon som jeg og mange med meg aldri hadde hørt snakk om? Det hørtes helt usannsynlig ut. Samtidig kunne jeg jo ikke tro at pappa løy om alt sammen.

«Tja, i valget mellom den største kunnskapsløsheten og den største visdommen, så velger jeg ... visdommen!» sa jeg og så gravalvorlig på ham. Pappa kikket opp og så begynte vi å le begge to.

«Ja, ja,» sa pappa når han hadde roet seg, «jeg skjønner at jeg uttrykte meg litt vel dramatisk.»

«Pappa, jeg skjønner hva du sier og synes det høres spennende ut. Jeg er klar til å lytte, og så får vi se hvor det fører hen.»

«Bra, da sier vi det. Et par ting til. Det første er at jeg ville vært takknemlig om du ikke fortalte noen om det vi skal diskutere. Det andre er at du har all verdens rett til å stille spørsmål ved det jeg har å si. Mer enn det – jeg vil at du skal stille spørsmål når noe er uklart, og protestere når du er uenig. Det er din oppgave. Min er å forsøke å forklare hva jeg mener. Eller kanskje snarere hva *vi* mener. Kanskje kan samtalen vår gi deg en del nye tanker. Mer enn det kan vi aldri håpe på. Men la oss slutte der for i dag. Vil du ha litt te?»

Da jeg dro derfra en stund senere innså jeg plutselig hvor glad jeg var. Jeg følte meg faktisk bedre enn på lenge. Kanskje var grunnen at samtalen med pappa ikke hadde blitt så slitsom som jeg hadde forestilt meg. Kanskje var det fordi jeg virkelig var nysgjerrig på hva som ville komme. «Typisk meg,» tenkte jeg. «Nyt følelsen, i stedet for å analysere den.» Som sagt, så gjort – jeg puttet en cd inn i spilleren, og under hele turen gjorde jeg et tappert forsøk på å gnåle med musikken som strømmet ut av høytalerne.